

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav etnologie

Celetná 20
116 42 Praha 1
Tel.: +420 221 619 622
E-mail: ethno@ff.cuni.cz

POSUDEK NA DIZERTAČNÍ PRÁCI:

Markéta Zandlová

Aromuni v Bulharsku. Revitalizace a její kontexty.

FHS UK, Praha 2014, 260 s., přílohy

Dizertační práce M. Zandlové se zabývá předmětem, který není v současné české společenskovední produkci nijak častý. Balkanistická témata v současnosti obecně nepatří k výrazně frekventovaným; specializace na problematiku etnických minorit v této oblasti je pak ještě řidší. Z tohoto ohledu je vznik textu zaměřeného na Aromuny v Bulharsku možno výrazně uvítat.

Výše řečené pak ještě výrazněji platí v souvislosti se skutečností, že právě Aromuni byli (a dosud ve velké míře jsou) „zapomenutým etnikem“ Evropy, o němž je (zejména v kontextu aktuální situace) ve srovnání s jinými populacemi našeho kontinentu k dispozici stále jen limitované množství relevantních zpráv.

Pozitivně hodnotit je však třeba i samo pojetí a zpracování textu, výrazně překračující popisné, faktografické způsoby psaní směrem k analyzujícímu a interpretačnímu rámci v duchu soudobých společenskovedních paradigmat; přitom však autorka nepodléhá ani opačnému gardu – přehnané „postmoderní“ optice a jejímu diskurzu.

Za zmínku stojí také neobyčejná „badatelská poctivost“, projevující se nejen v obšrném popisu teoretického a metodologického pozadí projektu, ale i v kontextu autorčiných osobních úvah, vnitřních bojů a dilemat na rovině analyzované a interpretované látky; tuto skutečnost je možno chápat jako velmi cenný lidský rozměr práce. Stejně tak zpracování tématu „pozice terénního pracovníka“ (s. 32/ nn) je možno označit takřka za vzorové a v kontextu českého etnologického/antropologického diskurzu (resp. i etického kodexu) za stále ne zcela samozřejmé.

Hovoříme-li o osobním postoji k tématu, je třeba výrazně vyzdvihnout i neobyčejné „terénní“ nasazení autorky v kontaktu s aromunskou populací. To se neomezilo pouze na Bulharsko, ale zahrnuje i Makedonii, Rumunsko ... a dokonce i „celoaromunské“ setkání ve švýcarském Disentisu v roce 2007, jehož se M. Zandlová zúčastnila nikoli jako pouhý pozorovatel, ale jako již takřka „čestný člen“ aromunské komunity. Nejedná se však o „aktivistickou angažovanost“; autorka naopak projevuje i v daném kontextu úpornou snahu o (maximálně možný) objektivní vhled do sledované problematiky a její postížení. Je zřejmé, že

intenzivní a zásadní zapojení do aromunských revitalizačních aktivit dodalo práci další kvalitativní rozměr zúčastněného pozorovatele – roli aktivisty však autorka vědomě nepřijala (s. 37/-38/).

Celkově je tak bezpochyby možno zpracování sledované tematiky – tj. současné situace a revitalizačních aktivit Aromunů v Bulharsku – označit jako zdařilé. Je zjevné, že M. Zandlová se v daném tematickém terénu pohybuje naprosto suverénně. Prokazuje velmi dobrou obeznámenost se soudobými teoretickými trendy a paradigmaty na uvedeném poli; zmíněné znalosti pak cíleně a poučeně prakticky aplikuje ve vlastní, empirické části práce (dlouhodobý opakovaný výzkum). Před čtenářem se otevírá široký popis sledované problematiky; zjištěná fakta a data jsou průběžně plynule komparována, analyzována a interpretována. Jednotlivé oddíly a teze na sebe plynule a logicky navazují.

Vysoce je třeba hodnotit některé teoretické pasáže, kupř. subkapitulu 1.2 (Teoreticko-epistemologické intermezzo), prokazující autorčinu velmi dobrou schopnost pracovat s literaturou a dalšími informačními zdroji, orientovat se v nich a využít je na podporu svých závěrů a stanovisek. M. Zandlová přitom případně využívá teoretické zázemí vycházející z prací řady „velkých jmen“ společenskovědních oborů (P. Bourdieu, M. Foucault, T. H. Eriksen aj.), jejichž modely a koncepce nemechanicky aplikuje v kontextu problematiky aromunské identity, etnicity a revitalizačních snah. V daném kontextu prokazuje vysoce poučený náhled do společenského/kulturního pozadí zmíněných jevů.

Také „praktická“ část práce (odd. 4–8), věnovaná analýze a interpretaci současné situace Aromunů v Bulharsku (na základě intenzivního a dlouhodobého empirického výzkumu) je dobře zpracována a zakomponována do celkového schématu práce. Autorka zde výrazně rozvíjí a syntetizuje dosavadní spíše dílčí pohledy na zvolenou tematiku; zajímavě a originálně propojuje faktografickou stránku s antropologickým náhledem. Mj. přináší řadu zajímavých, mnohdy i objevných a originálních sdělení v souvislosti s identitou a sebepojetím členů aromunské komunity (odd. 7) a jejich revitalizačních strategií (odd. 8). Prezentovaná zjištění by však bylo možno ještě výrazněji zobecnit.

M. Zandlová ve svém textu adekvátně a vyváženě propojuje teoretická a empirická data a v takto vymezeném rámci usiluje o široký, holistický náhled na zvolené téma. Stejně tak je třeba pozitivně kvitovat kombinaci makro– a mikropohledu na sledovanou problematiku, z nichž druhý výrazně umožňuje zohlednit i subjektivní očekávání, zkušenosti a vize informátorů/respondentů a jejich interpretace uvedených skutečností. V tomto kontextu tak text nabízí v nejlepším smyslu slova antropologické vidění sledované skutečnosti. Studii lze navíc možno chápat jako zčásti interdisciplinární (vedle antropologie jsou v něm přítomny i výrazné prvky folkloristické, sociologické, psychologické aj.); v souvislosti s tím je možno hovořit i o synergizujícím efektu.

Poněkud „roztříštěně“ působí (až příliš dlouhý – 17 stran!) odd. Závěr. Některá v něm konstatovaná sdělení (kupř. již sám úvodní motiv /ne/smysluplnosti revitalizačních snah...) mohla být účelněji zakomponována již do vlastního textu. Celkově je možno se domnívat, že výrazně redukované závěrečné sdělení by působilo podstatně pregnantnějším a sdělnějším dojmem.

Oddíl Literatura je obsažný a bohatý, svědčící o velmi dobré orientaci M. Zandlové ve sledovaném tematickém terénu, plně splňuje požadavky na dizertační práci. Je zřejmé, že autorka využila neobyčejnou šíři pramenů a literatury v řadě jazyků; je přitom zjevné, že se nejedná o mechanické využití citovaných prací, ale o hlubokou obeznámenost s velkou většinou z nich a jejich tvůrčí recepci. Prokázala, že umí pracovat s literaturou a dalšími

informačními zdroji, orientovat se v nich a využít je na podporu svých závěrů a stanovisek. Ty navíc nejsou čistě „akademické“, ale zásadní měrou se opírají o již zmíněnou vlastní empirickou zkušenost.

Je zřejmé, že přes značnou obsáhlou práci (260 stran plus přílohy) nebylo možno v textu blíže rozpracovat všechna zmiňovaná témata a roviny. Přesto je však možno kriticky zmínit skutečnost, že ačkoli se práce výrazně zaměřuje na rovinu etnojazykové revitalizace (viz i samotný podtitul), není tento fenomén jako takový blíže obecně specifikován a vyhodnocen; až na drobné zmínky (kupř. o aktérech setkání v Disentisu či pozn. 23/ v kontextu Sámů...) zůstala nevyužita i rovina komparace s jinými (zejména úspěšnými) revitalizačními hnutími a iniciativami.

Bezpochyby zajímavé a nosné by bylo rozšířit autorčin badatelský záběr i na další balkánské země, ve kterých Aromuni žijí ve větším počtu a kompaktněji než v Bulharsku (zejména Řecko a Albánie). Je ovšem zřejmé, že takto pojatý výzkum by narážel na řadu obtíží (zejména jazykového rázu).

Konstatovat je třeba i velmi dobrou jazykovou a stylistickou rovinu textu; jazyk práce je v nejlepším slova smyslu odborný, přitom však zůstává i čtivý. V řadě pasáží použitá „ich-forma“ dodává textu osobní, místy až esejistickou rovinu (diskurz anglosaského stylu).

Shrnutí: M. Zandlová dokázala ve své dizertační práci nejen shromáždit a komparovat, ale také výrazně a novátorsky analyzovat a interpretovat množství teoretických i empirických zjištění a informací. Práce vznikala systémově, s jasným záměrem, osobním nasazením a ve výrazném mezinárodním kontextu. Její teoretická a empirická část jsou kvalitně zpracovány a vhodně vyváženy.

Text je vzhledem k jeho výrazným odborným kvalitám možno na rovině dizertační práce považovat za nadstandardní; lze jej plně doporučit k obhajobě.

Praha 6.1.2015

Prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.